

Droga do Dowództwa Operacji Specjalnych NATO

OPUBLIKOWANO: Sobota, 10 Listopada 2012, 15:30

Siły specjalne, pomimo mniejszych środków niż inne rodzaje wojsk, potrafią działać precyzyjniej - fot. US Navy

Po 11 września 2001 r. siły operacji specjalnych (Special Operations Forces – SOF), w Polsce określane jako Wojska Specjalne, okazały się jednym z najskuteczniejszych narzędzi militarnych pozostających w dyspozycji Zachodu.

SOF są siłami lekkimi, dysponują dużą mobilnością w wymiarze strategicznym oraz taktycznym, z racji specjalnego procesu doboru i szkolenia żołnierzy, zdolności do improwizacji i dostosowania się do zmiennych nieprzewidywalnych warunków, są skuteczne w działaniu i łatwe do rozwinięcia na odległych teatrach działań wojennych. „*You can't pick up a paper without seeing some reference to special operations...*”, powiedział szef Dowództwa Operacji Specjalnych Stanów Zjednoczonych (United States Special Operations Command - US SOCOM) admirał William H. McRaven podczas dorocznego 23 Symposium Special Operations/Low Intensity Conflict zorganizowanego przez **National Defense Industrial Association** w 2012 r. w Waszyngtonie (W. H. McRaven dowodzi US SOCOM od 8 sierpnia 2011 r.). Tym samym podkreślił fakt rosnącej roli wojsk specjalnych w całokształcie działań operacyjnych sił zbrojnych USA. Zdaniem admirała do wojsk specjalnych należy przyszłość. Są one najlepszą odpowiedzią na dominujące obecnie zagrożenia asymetryczne. Są także niewspółmiernie efektywne w stosunku do kosztów ich utrzymania. Dostrzegają to kluczowi decydenci polityczni i wojskowi w Stanach Zjednoczonych, dlatego potencjał osobowy sił specjalnych w Stanach Zjednoczonych w ostatniej dekadzie wzrósł dwukrotnie a budżet trzykrotnie.

Krótką historia powstania Dowództwa Operacji Specjalnych NATO

Wojska Specjalne udowodniły swoją przydatność i skuteczność w zapobieganiu atakom terrorystycznym, ratowaniu zakładników, szkoleniu i wspieraniu działań sił sojuszniczych, zajmowaniu i zabezpieczaniu obiektów o szczególnym znaczeniu, prowadzeniu rozpoznania i zapewnianiu danych wywiadowczych, tworzeniu warunków do rozwinięcia sił głównych, efektywnie współpracują nie tylko z siłami konwencjonalnymi, ale też z innymi służbami (np. policją, wywiadem) i organizacjami (np. humanitarnymi). Taka wszechstronność jest możliwa, ponieważ: *Spośród wszystkich jednostek występujących we współczesnych armiach siły specjalne albo jednostki służące do prowadzenia operacji specjalnych najbardziej przypominają oddziały stworzone do prowadzenia wojen typowych dla okresu przedindustrialnego. W ich szkoleniu kładzie się nacisk na siłę fizyczną, zgranie oddziału, a więc wytworzenie silnych emocjonalnych więzi łączących wszystkich żołnierzy oraz na nadzwyczajną sprawność w wojskowym rzemiośle. Sposób walki jest również uzależniony od czynników niematerialnych – inteligencji, motywacji, wzajemnego zaufania, pomysłowości, zaangażowania emocjonalnego, od morale i jednostkowej inicjatywy wykazywanej przez żołnierzy.*

*Oddziały specjalne – złożone z ochotników – są jednostkami elitarnymi, przeznaczonymi do prowadzenia działań w rejonach kontrolowanych przez przeciwnika, na obszarach bronionych przez niego, w rejonach odległych albo obcych kulturowo. Termin „operacje specjalne” oznacza bardzo różnorodne zadania – od walki o serca i umysły ludności, aż po ćwiczenie żołnierzy zaprzyjaźnionego kraju do walk z powstańcami. Oddziały specjalne mogą prowadzić tajne operacje, mające na celu zdobycie danych wywiadowczych, organizować sabotaż, odbijać zakładników lub też dokonywać uprowadzeń czy nawet zabójstw. Mogą się angażować w działania antyterrorystyczne i skierowane przeciw przemytowi narkotyków albo też prowadzić wojnę psychologiczną czy nadzorować zawieszenie broni. Jednostki specjalne mogą zarówno działać w sile batalionu, przeprowadzając operacje desantowo-szturmowe, jak i występować jako zespół złożony na przykład z dwóch ludzi. Nowo wcieleni ochotnicy poddawani są długotrwałym treningom. Przeciętnie wyszkolenie człowieka wszechstronnie przygotowanego do akcji trwa dziesięć lat. W ciągu tego okresu stale rosną kwalifikacje takiego komandosa. Każdy żołnierz działający w małym zespole musi opanować wiele różnych umiejętności, w tym biegle opanować więcej niż jeden język obcy. Żołnierze muszą być gotowi do nauczenia się wszystkiego – od posługiwania się różnymi rodzajami broni, po umiejętność wtapiania się w inną kulturę (A. Toffler, H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, s. 131-132). Przypomnijmy też, że to właśnie SOF były pionierami wykorzystania nowych aplikacji takich narzędzi jak GPS, łączność satelitarna, rozpoznawcze i uderzeniowe bezpilotowce, wielkokalibrowe karabiny wyborowe i wielu innych. W 2006 r. budżet Dowództwa Operacji Specjalnych Stanów Zjednoczonych wynosił 1,5% budżetu obronnego Stanów Zjednoczonych, a jednocześnie SOF finansowane z tych półtora procenta działały skutecznie w Afganistanie, Iraku na Bliskim Wschodzie i w Afryce. W *Quadrennial Defense Review* z 2006 i 2010 r. stwierdzono stale wzrastające znaczenie SOF jak też konieczność ich dalszego rozwoju. W efekcie, podczas gdy Wojska Lądowe i Korpus Piechoty Morskiej w Stanach Zjednoczonych mają podlegać redukcji, Siły Operacji Specjalnych nie tylko zachowują swoją liczebność, lecz także ją zwiększają. Docelowo do 70 tysięcy.*

Tradycję działań specjalnych i rozwinięte siły operacji specjalnych posiadają też pozostałe państwa NATO. Można tutaj wymienić w szczególności Wielką Brytanię, Francję, Włochy i oczywiście Polskę. Jednak narodowy charakter operacji specjalnych powoduje zróżnicowanie możliwości, jakie poszczególne państwa posiadają w tym zakresie. Narodowy charakter sił operacji specjalnych powoduje też, że państwa pozostające w strukturach NATO, mimo dążenia do standaryzacji, w obszarze operacji specjalnych implementowały różne procedury, standardy taktyczne, szkolenia i wyposażenia. Wszystko to komplikuje współdziałanie i osiągnięcie interoperacyjności. Właśnie z racji dużej roli, jaką siły operacji specjalnych odgrywają w doktrynach bezpieczeństwa narodowego i militarnych poszczególnych państw nie były one budowane tak, aby spełniać wymogi narodowe, natomiast współpraca z innymi państwami nie była priorytetem. Dotyczy to zwłaszcza jednostek należących do Tier One SOF (Poziom Pierwszy Sił Operacji Specjalnych), które są przeznaczone do wykonywania zadań podyktowanych narodowymi interesami strategicznymi. Do Tier One zaliczane są takie formacje jak 1st SFOD Delta, SEAL Team Six/DEVGRU, 22 Special Air Service Regiment, Special Boat Service, kanadyjski Joint Task Force Two czy też polska Jednostka Wojskowa GROM.

Zatem z jednej strony sojusz euroatlantycki dysponuje znaczącym potencjałem sił operacji specjalnych, z drugiej jednak strony możliwości jego pełnego wykorzystania pozostawały ograniczone. Oczywiście były podejmowane działania zmierzające do osiągnięcia możliwości efektywnej współpracy międzynarodowej, można tutaj wymienić wspólne ćwiczenia i współdziałanie komandosów ze Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Polski, ale nie były to przedsięwzięcia, które obejmowały swoim zasięgiem całe NATO. Stąd też po doświadczeniach z wojny w Zatoce Perskiej w latach 1990-91 i doświadczeń wyniesionych z byłej Jugosławii zostały podjęte działania, aby ten stan zmienić. Komitet Wojskowy NATO opracował dokument MC 437/1 zatytułowany *Special Operations Policy*, a w maju 2006 r. wypracowano propozycję kierunków transformacji sił operacji specjalnych NATO.

Na tej podstawie podjęto działania w ramach Inicjatywy Transformacji Sił Operacji Specjalnych NATO (NATO Special Operations Force Transformation Initiative - NSTI). Celem NSTI było zapewnienie, w ramach sojuszu północnoatlantyckiego, podstaw do zwiększenia możliwości sił operacji specjalnych państw członkowskich poprzez wspólne działania operacyjne, wspólne programy szkolenia i edukacyjne oraz wspieranie działań zmierzających do interoperacyjności. Inicjatywa ta opierała się na trzech filarach.

1. Powołanie Centrum Koordynacyjnego Sił Operacji Specjalnych NATO (NATO SOF Coordination Centre - NSCC) było głównym przedsięwzięciem w ramach NSTI.
2. Ponadto zostało utworzone Biuro Operacji Specjalnych (SSOO – SHAPE Spec Ops Office) w Kwaterze Głównej Sił Sojuszniczych (SHAPE - Supreme Allied Headquarters).
3. Za istotne uznano też powołanie i rozwój Federacji Ośrodków Szkoleniowych Sił Operacji Specjalnych państw NATO (Federation of SOF Training Centres).

Koncepcja NSTI została przedstawiona Komitetowi Wojskowemu NATO 25 sierpnia 2006 r. Decyzja o utworzeniu NSCC zapadła podczas Szczytu NATO w stolicy Łotwy w Rydze w 6 listopada 2006 r. Był to pierwszy szczyt NATO na terenie byłego Związku Radzieckiego.

Głównymi jego tematami była wojna w Afganistanie oraz przyszła rola i granice Sojuszu. Szczyt skupił się również na dalszej transformacji sojuszu w ramach zobowiązań podjętych na szczycie NATO w Pradze w 2002.

Centrum Koordynacyjnego Sił Operacji Specjalnych NATO funkcjonowało jako organizacja koordynująca i doradcza, nie pełniło funkcji dowodzenia. Państwem wiodącym zostały Stany Zjednoczone. Zadania postawione NSCC obejmowały:

1. Przygotowanie ekspertyz dotyczących sił operacji specjalnych.
2. Wsparcie tworzenia i rozwoju sił operacji specjalnych.
3. Tworzenie polityki sił operacji specjalnych i zwiększanie ich interoperacyjności.
4. Wsparcie szkoleń i ćwiczeń sił operacji specjalnych.
5. Tworzenie struktury współpracy sił operacji specjalnych NATO.

NSCC miało działać w ścisłej współpracy i dla Naczelnego Dowódcy Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (SACEUR - Supreme Allied Commander Europe).

Na czele NSCC stanął kontradmirał William H. McRaven, który został wyznaczony na stanowisko Dyrektora w dniu 12 grudnia 2006 r. McRaven pełnił równocześnie funkcję Dowódcy amerykańskiego Dowództwa Operacji Specjalnych w Europie (Special Operations Command Europe - SOCEUR). NSCC rozpoczęło działalność w Stuttgarcie w Niemczech, a w czerwcu 2007 r. nastąpiła przeprowadzka do Mons w Belgii.

Równocześnie w Kwaterze Głównej Sił Sojuszniczych (SHAPE - Supreme Allied Headquarters) zorganizowano Biuro Operacji Specjalnych (SSOO – SHAPE Spec Ops Office). SSOO początkowo funkcjonowało w składzie cztero osobowym, dwóch oficerów i dwóch podoficerów ze Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji i Niemiec. Docelowo organizacja SSOO objęła 10 etatów.

Zadanie Biura Operacji Specjalnych zdefiniowano jako powiązanie działań NSCC z działaniami SHAPE oraz zapewnienie Kwaterze Głównej Sił Sojuszniczych doradztwa w rozwijaniu interoperacyjności, tworzeniu i rozwoju sił, planowania, doktryn i polityki w odniesieniu do sił operacji specjalnych państw członkowskich sojuszu.

Trzeci filar, czyli Federacji Ośrodków Szkoleniowych Sił Operacji Specjalnych ma umożliwić szybkie osiągnięcie interoperacyjności oraz zoptymalizowania wykorzystania narodowych i sojuszniczych obiektów szkoleniowych, w szczególności poprzez:

- oszacowanie posiadanych środków niezbędnych do wzmocnienia spójności działań,
- zredukowanie dublującej się infrastruktury,
- oszacowanie i skumulowanie wiedzy specjalistycznej,
- rozszerzenie możliwości tworzenia przez państwa sojusznicze sił operacji specjalnych,
- stworzenie możliwości szkoleń specjalistycznych i dostęp do obiektów szkoleniowych dla wszystkich państw NATO.

NSCC działało dynamicznie i sprawnie, powodem była olbrzymia rola, jaką odgrywały siły operacji specjalnych podczas operacji w Afganistanie oraz Iraku. W ramach afgańskiej misji ISAF na przełomie 2008 i 2009 r. działało siedem Grup Zadaniowych Operacji Specjalnych (SOTG - Special Operations Task Group) oraz element dowodzenia i kontroli operacji specjalnych (SOCCE - Special Operations Command and Control Element).

Wypracowano też zasady kontroli operacyjnej działań sił operacji specjalnych. W ramach NATO poszczególne wojska w pełni same dowodzą i kierują swoimi Grupami Zadaniowymi Operacji Specjalnych. Kraje przekazują kontrolę operacyjną (OPCON) nad swoimi grupami SOTGs poprzez dowódcę wojsk NATO w Europie (SACEUR) do najwyższego dowódcy szczebla operacyjnego, którym zazwyczaj jest dowódca wojsk połączonych określonych ćwiczeń lub operacji. OPCON jest wówczas zazwyczaj przekazana do dowódcy kombinowanego (międzynarodowego) połączonego komponentu sił operacji specjalnych (Combined Joint Force Special Operations Component Command - CJFSOCC). CJFSOCC zazwyczaj pozostaje OPCON dla swoich wydzielonych grup zadaniowych operacji specjalnych, ale może przekazać dowództwo i kontrolę taktyczną (TACOM i TACON) dla pododdziałów szczebla taktycznego w ograniczonym czasie i na potrzeby określonej operacji.

CJFSOCC, jak wskazuje nazwa jest wielonarodowym, połączonym komponentem dowodzenia, dostosowanym do systemu dowodzenia i kontroli (C2) połączonych sił operacji specjalnych. CJFSOCC nie jest stałą kwaterą dowódczą w strukturze NATO i jest formowane na określony czas przez siły operacji specjalnych państwa ramowego wzmocnione przez personel sztabowy z innych państw. Państwo ramowe wyznacza najistotniejsze elementy dowódcze CJFSOCC takie jak: dowódcę, kluczowy personel sztabowy, informacyjny system dowodzenia i kontroli (C2IS) w dół aż do poziomu specjalnych grup zadaniowych oraz podstawowe elementy wsparcia. Państwo ramowe powinno również koordynować działanie elementów wsparcia walki. W szczególnych przypadkach NATO może dołączyć swój element C2IS do CJFSOCC w celu usprawnienia, powiększenia lub wymiany organicznego C2IS. Siły operacji specjalnych państwa ramowego dostarczą co najmniej jedną specjalną grupę zadaniową do działań pod dowództwem własnego CJFSOCC oraz transport lotniczy by umożliwić przenikania sił operacji specjalnych w rejon przeciwnika.

Kraj dostarczający SOTG powinien również wyznaczyć oficerów/podoficerów do CJFSOCC w ilości proporcjonalnej do dostarczonych SOTG. Wojska specjalne innych państw NATO mogą również wyznaczyć personel do CJFSOCC, jeśli zostanie to zatwierdzone przez państwo ramowe oraz SACEUR. CJFSOCC może wspierać inne wojska lub być wspieranym w zależności od decyzji głównego dowódcy wojsk połączonych.

Wymieniony kilkakrotnie w tekście termin Grupa Zadaniowa Operacji Specjalnych, oznacza narodowy element sił operacji specjalnych na lądzie i wodzie, który jest powoływany do przeprowadzania operacji specjalnych określanych przez CJFSOCC. Grupy SOTG mogą również zawierać komponent lotniczy wydzielony z narodowych elementów powietrznych sił operacji specjalnych. SOTG składa się z:

- dowództwa, które może pełnić funkcje sztabowe,
- podległych pododdziałów - grup zadaniowych operacji specjalnych (Special Operations Task Units - SOTUs).

- bojowych pododdziałów zabezpieczających,
- elementów zabezpieczenia bojowego.

Centrum Koordynacyjne Sił Operacji Specjalnych NATO zatrudniało w okresie swojej działalności około 100 oficerów, podoficerów i pracowników cywilnych z 23 państw sojuszu. Planowany etat obejmował 161 osób w sztabie oraz trzech pionach: operacji, wsparcia i szkolenia. Ostatecznie w 2009 r. Komitet Wojskowy NATO zarekomendował, a Rada Północnoatlantycka podjęła decyzję o przekształceniu NSCC w Dowództwo Sił Operacji Specjalnych NATO (NATO Special Operations Headquarters - NSHQ) z dniem 1 marca 2010 r. NSHQ zostało umiejscowione w sąsiedztwie Sojuszniczego Dowództwa Operacji (Allied Command Operations - ACO). Aby wesprzeć transformację NSCC w NSHQ utworzono Grupę Sterującą Wyższego Szczebla (Senior Steering Group - SSG). SSG i dowódcy Sił Operacji Specjalnych NATO spotykali się wielokrotnie. Po raz pierwszy w czerwcu 2009 r. w Brukseli i Mons, spotkanie było poświęcone zidentyfikowaniu posiadanych możliwości, potencjału oraz udziału w planowaniu operacyjnym w Afganistanie. Drugie spotkanie przeprowadzono we wrześniu tego samego roku w Rzymie. Tym razem było to duże sympozjum na temat: „NATO Special Operations Forces (SOF) – Key to Mission Success at the Strategic Level”. Dyskusji poddano implikacje nowej Koncepcji Strategicznej NATO dla sił operacji specjalnych, jak też możliwości poprawy współpracy wywiadowczej i rozpoznawczej.

Trzecie spotkanie, w marcu 2010 r., w Brukseli i Mons było poświęcone stworzeniu i rozwojowi komponentu lotniczego operacji specjalnych NATO. Czwarte spotkanie, w listopadzie 2010, połączono z konferencją dowódców Sił Operacji Specjalnych NATO i formalną ceremonią rozpoczęcia działalności przez NATO SOF Headquarters (NSHQ).

Misja powierzona NSHQ to pełnienie funkcji punktu kierowania i koordynacji dla operacji specjalnych NATO i powiązanych z nimi działań celem zoptymalizowania wykorzystania sił operacji specjalnych oraz dowodzenie operacjami specjalnymi nadzorowanymi przez SACEUR. Tak więc NSHQ odpowiada nie tylko za tworzenie polityki, standardów, doktryn, ekspertyz, organizowanie szkoleń i ćwiczeń, ale też za zapewnienie C4I (command, control, communication, computers, and intelligence) dla sojuszniczych operacji specjalnych.

NSHQ podlega SACEUR, elementem zapewniającym współdziałanie, rodzajem interfejsu, jest Dyrektor SSOO, za pośrednictwem, którego NSHQ otrzymuje zadania i informacje o priorytetach. Dyrektor NSHQ koordynuje realizację zadań bezpośrednio z właściwym dowództwem sojuszniczym lub narodowym. Współdziała też z narodowymi dowództwami operacji specjalnych (w przypadku Polski z Dowództwem Wojsk Specjalnych), innymi organami NATO, Unii Europejskiej oraz Partnerstwa dla Pokoju.

Zadania stawiane przed NATO Special Operations Headquarters obejmują:

- wspieranie sił operacji specjalnych ISAF,
- zorganizowanie mobilnych zespołów NSHQ na potrzeby planowania przez siły operacji specjalnych,
- rozwój bezpiecznej sieci łączności pomiędzy dowództwem sojuszniczym, dowództwami narodowymi i Grupami Zadaniowymi Operacji Specjalnych (NATO SOF BICES Network),

- dalsza poprawa możliwości współpracy sił operacji specjalnych NATO,
- utworzenie Wydziału Wywiadu Operacji Specjalnych (Special Operations Intelligence Branch - SOIB),
- doprowadzenie do stanu dojrzałości, a następnie dalsze doskonalenie struktury organizacyjnej,
- ustanowienie **Federacji Ośrodków Szkoleniowych Sił Operacji Specjalnych**.

W Centrum Koordynacyjnego Sił Operacji Specjalnych NATO w ramach przygotowań do stworzenia Dowództwa Sił Operacji Specjalnych NATO opracowano szereg dokumentów, w tym doktrynalnych i podręczników. Należą do nich m.in. dokumenty jawne: *Doktryna sojuszniczych działań połączonych dla operacji specjalnych (Allied Joint Doctrine for Special Operations) AJP-3.5*, *CJFSOCC Handbook*, *SOTG Manual*, *SOTG Handbook* oraz *The North Atlantic Treaty Organization Special Operations Forces Study*. W dokumentach tych zdefiniowano ważne terminy związane z operacjami specjalnymi.

Według *AJP-3.5* operacje specjalne są operacjami wojskowymi przeprowadzanymi przez specjalnie do tego celu wyznaczone, zorganizowane, wyszkolone oraz wyposażone wojska, które używają nie standartowych technik operacyjnych odbiegających od konwencjonalnych działań i konwencjonalnych wojsk. Takie operacje mogą być przeprowadzane całkowicie niezależnie od wojsk konwencjonalnych lub we współpracy z nimi by osiągnąć zamierzony cel polityczny, militarny, zdobyć odpowiednie informacje lub też osiągnąć zakładany cel ekonomiczny. Uwarunkowania polityczne i militarne mogą wymuszać użycie niekonwencjonalnych technik, niejawnych działań, których ryzyko zarówno polityczne jak i militarne nie występuje podczas operacji konwencjonalnych.

Operacje Specjalne ze względu na swój charakter są zazwyczaj operacjami połączonymi. NATO organizuje swoje wojska specjalne we współpracy z lotnictwem, marynarką oraz wojskami lądowymi. Ze względu na swój charakter SOF szkoli się i działa z innymi komponentami wnosząc jednocześnie swoje unikalne doświadczenie, umiejętności oraz wiedzę dla dowódcy wojsk połączonych (Joint Force Commander - JFC). Ponadto, nawet w przypadku, gdy operacje specjalne są przeprowadzane samodzielnie, wymagane jest wsparcie i pomoc ze strony innych komponentów militarnych lub służb.

Hubert Królikowski